

Lucian TURCESCU, *Gregory of Nyssa and the Concept of Divine Persons*, Oxford University Press 2005, ss. 171.

Podstawą tej publikacji była praca doktorska autora obroniona na Uniwersytecie w Oksfordzie. Turcescu pragnie wpisać się w wielką dyskusję teologów i patrologów, jaka pojawiła się w ostatniej dekadzie wokół wczesnochrześcijańskiego pojęcia osoby. Uznał za zasadne zajęcie się tym tematem również ze względu na liczne niejednolite współczesne koncepcje osoby.

W sześciu rozdziałach przechodzi od *Pojęcia osoby w starożytności* (rozd. I) i *Koncepcji filozoficznych, które ukształtowały pojęcie jednostki u św. Grzegorza z Nyssy* (rozd. II) do analizy poszczególnych traktatów trynitarnych tego autora (rozd. III i IV), a także *Listu przeciw Eunomiuszowi* (rozd. V) i *O Duchu Świętym przeciw Macedonianom* (rozd. VI).

Turcescu zwraca uwagę na sporne autorstwo traktatów przypisywanych bądź św. Bazylemu bądź Grzegorzowi z Nyssy. Wierny przyjętej metodzie integracyjnej uwzględnia liczne koncepcje filozoficzne, które wpłynęły na sposób myślenia św. Grzegorza – „mistrza cytatów” Ukazuje też wzajemne zależności pisarzy starożytnych, m.in. wpływ Plotyna na rozumienie woli Bożej przez Grzegorza. Autor polemizuje z rozpowszechnioną w XX wieku opinią, wedle której ortodoksyjscy wysuwali pojęcie osoby przed substancją.

Turcescu podkreśla jednocześnie samodzielność myślenia Grzegorza z Nyssy. Wyjaśniając znaczenie relacji Osób Boskich u tego autora, oxfordzki teolog prezentuje jego jak najbardziej biblijne spojrzenie. Pisze, że był to chrześcijanin, który używał wprawdzie współczesnego mu języka filozofii, ale swoją koncepcję osoby ukształtował nie tylko w oparciu o wiedzę filozoficzną, ale przede wszystkim na podstawie Pisma Świętego. Autor wyjaśnia różnice między pojmowaniem indywidualnego i powszechnego, osoby ludzkiej i Boskiej, osób i natury, a analizując relacje Osób Boskich zauważa, że Grzegorz z Nyssy nie zatrzymuje się jedynie na ich znaczeniu ontologicznym, ale dostrzega i stara się wyrazić prawdę o komunii trynitarniej. Autor podkreśla prekursorską rolę św. Grzegorza, który już w epoce Soboru Nicejskiego nie utożsamiał ze sobą pojęć *ousia* i *hypostasis*.

Turcescu przedstawia koncepcję Grzegorza jako pełną, biblijną, odpowiadającą współczesnym poglądom. Podkreśla znaczenie jego wkładu w rozwój doktryny trynitarniej i samego pojęcia osoby. Umieszcza go w gronie tych myślicieli starożytności chrześcijańskiej, którzy zmagali się z interpretacją objawienia Trójcy Świętej i dzięki którym dążenie do głębszego poznania Boga zaowocowało lepszym zrozumieniem człowieka.

Książkę wzbogacają liczne przypisy i obszerna bibliografia. Praca ta niewątpliwie odpowiada na obserwowane w ostatnich latach znaczne zainteresowanie teologią IV wieku. Może służyć poszukującym pogłębionych informacji nt. św. Grzegorza z Nyssy, jego epoki, prądów filozoficznych IV wieku i kształtowania się doktryny trynitarniej.

Izabella SMENTEK